

АНДРІЙ БОГДАН

**ДОРОГА
МОЕГО ЖИТТЯ**

1966

АНДРІЙ БОГДНАН

ДОРОГА МОСГО ЖИТТЯ

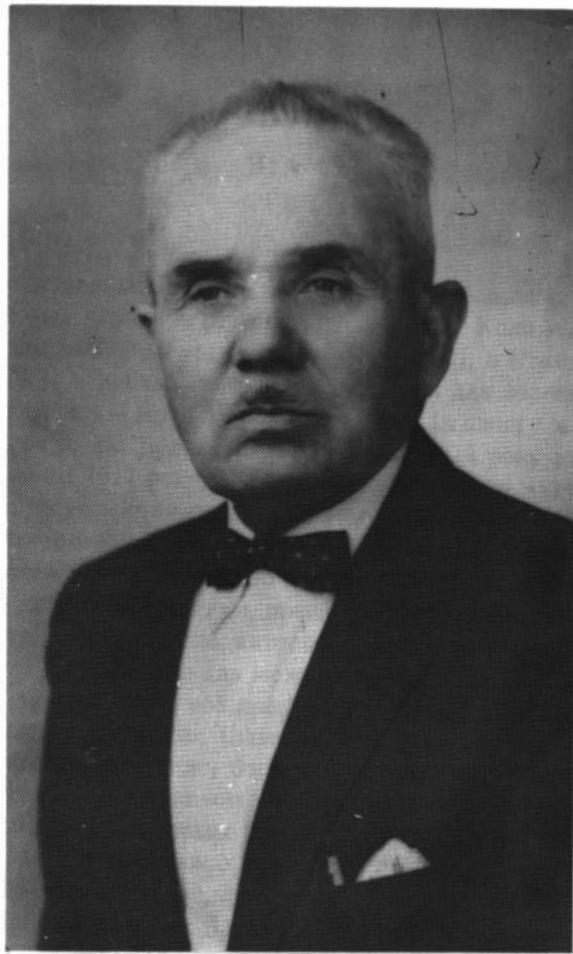
НАКЛАДОМ АВТОРА

Філлядельфія Па

Церква-Пам'ятник.

Gift: Andrij Bohdan, October, 1969.

МІЙ ЖИТТЕПІС Я

В С Т У П

Із щоденника батька для своїх дітей, близьких родичів і знайомих українців різного віровизнання. Коли моя дочка – Наталя закінчила університет у 1960 році, в Стейті Деляваре США, – купила мені великий зшиток для ведення щоденника. Дочці – Наталі оповідав я дещо із своєго життя – юних років, як: Першої Світової Війни 1914 року та початки революції 1917 року. Який промежуток моего життя її зацікавив, я не міг би сказати, а тому стану писати про себе із самих зелених років по своему народженні. Писака з мене невправний то й опишу, що згадаю і як зумію, а коли напишу щось поза своїм життям, прошу читача вибачити, а особливо – дітей. Читач моего життепису може подумати, що тут є багато дурного, але для мене вартісного й коли я не напишу того дурного, тоді той пропуск порушить зв'язок і зміст із останньою частиною. Писатиму коротко, але правдиво. Моя біографія (життепис) багата різноманітною бідою і можна сказати – дуже вбивчою і то від молодих років аж до тепер, тільки в молодих роках біду переживати легше, яка нераз у війні в 1914-1918 роках грозила й смертю.

Цей мій життепис, присвячує світлій та гіркій пам'яті моїх рідних родичів: Батькові і Матері, які померли з голоду в 1933 році й всім українським мученикам, що загинули в московських в'язницях і замученим на засланні холодної

півночі ССР., як і моїй рідній сестрі – Парасці, яка померла від удару серця в середу 20-го лютого 1952 року в 6-тій годині ранку, на 62 році життя.(Нар. 1890). – Молюся і за тих, що й тепер терплять муки на засланні, що їх вирвано із коріння їхнього місця народження, як і моєго рідного брата Петра, нар. в 1898 році, якого Москва засудила на досмертне заслання на північ ССР. Він ще живе. – Коли нераз згадую про те все, що пережив, про той тернистий шлях моего життя, то в серці знову переживаю всю гіркоту нестерпленого – пройденого. А особливо гірко переживаю теперішні обставини на світанку моїх 80-тих років. Все це за мною – гірко пережите, була прикра дійсність то й не можна пройти біля нього мовчанкою. Проклинаю долю, яка вимотує З мене останню нитку життя. А дні пливуть каламутною водою і впадають безповороття у море вічності. Хай будуть прокляті ті дні й години, що мені веліла доля пережити при розвалі й по розвалі нашої родини, з причинником якої була моя жінка, якій 27-го березня 1966 року буде повних 65 років і то на 45-му році нашого подружнього життя. А виховали ми четверо дітей і між ними вже є з університетською освітою.

МІЙ ЖИТТЄВИЙ ЩЛЯХ

Андрій БОГДАН Федорович, нащадок Запоріжських Козаків. – Кожна людина, як і я – Андрій Богдан, не пом'ятає дnia свого народження, але з переказів чи з метричної записі, відомо, що я народився по Юліянському календарі 3-го червня 1895 році в селі Ольшане, Сосницького повіту на Чернігівщині, в українській родині – хлібороба. Батько Федір Прокопович, Мати – Пелагія Михайлівна. З роду ж я – чистокровний козак, потомок Запоріжського Війська. Предки мої, як вільні козаки, не були рабами-підданими в панів чи дворян (шляхти).

Малим, я спав завжди із бабусею. Лягав біля неї спиною, а бабуся трохи зігнувшись лягала до мене передом і тоді я почував себе лішче, чим на печі. Одного разу зимою, десь перед Різдвом, я вночі проснувся із-за зими і з плачем покликав матір. Батько переніс мене на ліжко. Вже й не пам'ятаю чи спав я після того, чи ні, як батько переніс мене з печі у велику кімнату, в якій я побачив бабусю, яка лежала, а біля неї горіла велика воскова свічка. Я зрозумів, що бабуся померла й звичайно, гірко заплакав. Тоді мати дала мені кусник жовтого цукру, що його батько привіз із Корюківки, в якій згоріла цукроварня, що була віддалена від нашого села на яких 20 км. Ось так тихо і спокійно без хворіння, померла людина, біля якої я спав, так що навіть батько й мати не почули.

Пам'ятаю, коли у нас косарі косили траву, я підносив відро з водою брусками й молотками, що для мене було за тяжко, то тоді дід-косар допомагав мені нести. В обідню пору батько їхав додому по обід для косарів, тоді садив мене верхи на коня, який був прив'язаний із заду воза, і ось

кінь відганявся від мух і я тоді кричав, бо боявся з нього упасті.

У літню пору я пас гуси й дуже боявся гусака, який бив мене. Там де ми пасли гуси, недалеко від нас паслися журавлі. Одного разу, мій колега Василь, казав мені, щоб я до них підійшов, то вони собі полетять. Я взяв патика, переліз через канаву й побіг до них, а коли наблизився, тоді один з них пригнув шию до землі, розставив крила, і став бігти до мене, а я із страху кинув патик та давай у ноги.

У жнива, коли я залишався дома, тоді мати давала мені працю: нарвати зілля чи бурякової гички й дрібно покришити для свиней, помити підлоги й повиганяти мухи з хат та помити миски, горшки та ложки. Та було мені дуже приемно, коли у жнива повезли мене в поле, то ще й досі неначе чую, як прекрасно пахло збіжжям та яка краса панувала кругом. А скільки то було радості, коли звозили снопи у клуню. Тоді я сідав біля батька та керував конем і як то хотілось, щоб мої товариши по вулиці побачили, як то я керую конем. А як же то приемно було, коли батько брав мене на базар до міста та купив нову шапку, а коли мене не брав, тоді я кричав на всю силу, а мати підходила до мене й казала кричати сильніше. Тоді я на злість матері, переставав кричати.

Мені здавалося, що учитель мучив мене в школі, а мати в дома табличкою множення до сто. У школі я найбільше боявся священика і конечно хотів знати, чи він носить штані, бо завжди ходив у чорному, довгому вбрани, що було довше, як спідниці у жінок.

По закінчені сільської школи, відвіз мене батько до міської. Огорнув мене смуток, що відбився від родини та своїх колег по вулиці. По закінчені міської школи, вирушив я сам пароплавом по ріці Десні в Чернігів і тут без іспиту поступив у комерційну школу, яка в житті не дала мені ніякої користі.

У травні 1915 року мене покликали до війська. Служив у Києві у телеграфному баталіоні; 21-го листопада 1915 року виїхав на фронт. Служив у 22-гій окремій телеграфній роті, при штабі 8-мої армії ген. Брусилова й наша рота частинно обслуговувала 79 і 82 дивізії в напрямку Карпат. Під час революції в 1917 році, при владі Тимчасового Уряду А. Керенського, мені дали з фронту відпустку, з якої я вже назад у свою частину не повернувся. Хочу тут спинитися та описати, як то я їхав з фронту із Чернівець – Буковина, на свою рідну Чернігівщину, у своє рідне село. В тому часі на залізницях панував великий непорядок. Із Чернівець на Чернігівщину їхав я майже цілий тиждень. Наш паротяг опалювано дровами, а керували машиною вояки, бо цивільна обслуга залишила працю і пішла у невідоме. У товарових наших вагонах їхали майже самі військовики, деякі з них з рушницями, інші з наганами та ручними гранатами при боці. Всі ми їхали без квитків. Військовиків на зупинках обслуга за квитками не питала, а цивільні не маючи квитків, платили за них грішми й то по своїй спроможності й то все було в порядку. У вагонах була велика тіснота й щоб можна було якось відпочити, то люди дрімали, як хто міг і де міг, та більша частина спала, чи дрімала, сидячи. Звичайно, в таких випадках неодин прослав своє зупинку, то провідник такому спокійно казав: "злізай, за 12 годин будеш мати зустрічний поїзд, то й поїдеш собі назад.

Із-за слабого опалення, потяг ніяк не міг виїхати на горбок і тоді ми всі виходили з вагонів і попихали, як хто міг. Коли потяг висапався вже на гору, тоді машиніст давав свисток, щоб всідати у вагони, бо потяг рушає. На залізничних зупинках, машиніст кричав до залізничного службовика, щоб давав дзвінок до від'їзду поїзда, тоді той тричі бив у дзвінок, що означало, що можна їхати, а тут наш головний провідник, давай собі кричати: "Чекай, ще неготово!" Тоді залізничник вдаряв раз у дзвінок, що означало, що

потяг затримано. Ті вояки, що мали рушниці, хотіли керувати більшістю, та знаходились смілівіші та міцніші, що відбирали їм рушниці та викидали їх з вагонів, а в слід за ними інші кричали: "Викинути й його разом з рушницею, щоб не тужив за нею". Бувало на великих зупинках, більшовики забирали старшин на розстріл, але в більшості було так, що їх розстрілювано іх власною зброєю.

В дома застив я анархію у повному розумінні того слова. Стріляли та грабували людей. Щез всякий правопорядок, то й нікому було потягнути винних до відповідальнosti. Вся влада опинилася в руках більшовиків. По приході більшовиків у наше село, арештовано шість осіб: Гаврила Сікилинду, Терешка Сікилинду, Андрія Пархоменка, Іллю Богдана, Юхима Скибу та Антона Скибу; два останні – батько й син. Перші три – селяни, колишні крілаки, а три других були козаками. Їх розстріляно за особисті порахунки, що вони їх мали із своїми селянами.

А ось, як виглядав стан населення моєго села перед війною. В 1913 році, коли то мій батько був старостою села від козаків, то в селі було 2000 дворів, з них 52 становили селяни, які вибирали собі свого старосту, окремо від козаків; 6 дворів становили дворяні, а решту, тобто – 1948 дворів, це були козаки. Колишнє крекрасне й заможне село, знищила московсько-комуністична гідра-потвора, яка обернула його своїми колгоспами в цілковиту руїну, а із заможних, колишніх господарів, поробила жебраків. От таке то "щастя" принесла московська голота в нашу, колись так багату й квітучу Україну.

Більшовики прийшли в наше село десь два-три дні перед Різдвом в 1918 році. Зайняли вони нашу місцевість без ніякого спротиву. Ішли дорогами колонами з червоними прапорами без стрілянини. З лівночі вони дійшли до річки Десни і зупинилися по її правому боці; на лівому боці Десни були Деникінські війська. В осені 1919 р., більшовики зробили

набір до війська, куди Й я попав. Повезли нас у товарових вагонах через Гомель на Москву. На зупинці – Брянськ, ми простояли тиждень; їжі зовсім не давали, москвини вже тоді задумали виморювати українців голодом, який так ганебно створили в Україні в 1933 році. Ото ми рятувались, як могли й користувались тим, що взяли собі з дому в торбу. Москва – отой одвічний і проклятий ворог України, вже тоді стала виявляти дійсні наміри супроти українського народу. – Від вошій ми не могли позбавитись. Що ж було робити в таких обставинах? Треба було рятуватись, щоб не загинути. То ми ночами змушені були грабувати по вагонах, щоб здобути дешо з їжі. Зупинившись у Москві, ми здобували собі іжу рівно ж самотужки, бо ніхто за нас не дбав. Ми українці були свідомі, що ми москвинам непотрібні, але й вони знали, що ми українці є їхніми найзавзятнішими ворогами. Загостила до нас хвороба, що самозрозуміле в таких обставинах, де панує нужда, а в ній воші. А де воші – там тиф. І ось стали відвозити деяких до лікарні, як півтифозних. В мене з'явилася короста, то повезли з Москви в Калугу, це трохи на південь від Москви. Лікарня була в приміщенні монастиря. Кімната довга, – хворі лежали на підлозі головами до стін так, що в ногах був прохід. В кімнатах стояли круглі пічки що їх опалювалося вуглем. Тепла було досить більше, як треба. Хворі були без одягу, неначе Адам і Єва в раї. Кожного вечора москалі ^{нас} вимазували кімнату сірчаною мазю, а по закінченні мазати, накидали в пічку вугілля, замикали двері, вікна ж були забиті дошками й так залишали хворих на призволяще. Коли я виздоровів, то мене направили, тут же в Калузі, у запасний полк, де я у 3-тій збірній роті, що містилася в Нагоросадських бараках, став викладати із телеграфно-телефонного фаху. До моїх учнів-карапчу-ків, приїздили батьки, які привозили ім іжу, то тоді вже і я не голодував і ділився куском хліба з українцем – Іваном Загоруйком, бо тільки двох нас українців тут і було. І ось,

коли я захворів на тиф, то цей Іван Загоруйко врятував мене від смерті. Він був однорічником зі мною. Коли я захворів на тиф, то поклали мене в лікарню, в тому ж згаданому монастирі на підлозі, де нас лежало приблизно 20-25 осіо. Ось принесли на обід у відрі борщ і пропорційно до хворих стільки ж ложок та й кажуть: "Сегодня кушайте щи (борщ) з кислою капустою". В цю ж пору надійшов мій колега Загоруйко і приніс мені кусочок білого хліба помазаного маслом та шклянку молока. Глянув я на нього та й гірко заплакав із зворушення, а він звернувся до мене та й каже: "Не ідж цього боршу, бо помреш". Так цей благородний чоловік носив кожного дня для мене їжу, і тільки завдяки йому я не загинув. А коли я трохи очуняв, то лікарі звільнили мене зовсім із війська. Виrushив я додому. Колега дав мені на дорогу трохи харчів та військове уbrання, посадив у вагон, в якому їхали разом із кіньми вояки на фронт. В Гомелі – Білорусь, мені погіршало й мене на носилках віднесли в лікарню. Коли трохи прийшов до себе, я вибрався додому.

Батько й мати лежали хворі на тиф. Я не гаявши часу, вислав сусіда в місто Сосницю по лікаря. Особливо в критичному стані була мати й лікар рятував її уколами. Сусіди допомагали в дечому та доглядали хворих батька та матір, бо ж я сам був так ослаблений хворобою, що навіть не міг дати худобі сіна.

Було це в зимі, десь на початку 1920 року, як з Калуги зайдав до мене мій колега Загоруйко, щоб трохи відпочити та позбутись вошів. Він сам собі готовив їжу, пік пшоняні /блинці, чого в наших місцевостях не практикувалось. Батько і мати все ще лежали в ліжку, а тим часом мій колега став займатися спортом, кидаючи гири від ваги через кришу хати, що ми в хаті дуже відчували. У житті я намагався нав'язати з ним контакт, але з цього нічого не вийшло. Народився він на Дніпропетровщині, в селі Юрівка, що його потім перезвали на Сталіно, а тепер воно Донецьк-обласне.

місто. Загоруйко – людина гарної та міцної будови тіла, на зрост так два яри та три інчі, тихої та лагідної вдачі, а по фаху був від учителем. Коли ще живий, то хай щасливий і здоровий буде, а коли не живе. – тоді: Царство Йому небесне за врятування мене від смерти. Свого часу, жив я на Донбасі й навіть часто бував у Їзівці-Сталіно, але я не міг шукати з ним зв'язку, зрозуміла річ, щоб не пошкодити й Йому й собі.

За часів НЕП-у (т. зв. – нова економічна політика), я господарював на сільському господарстві. На початку колективізації в 1929 році я виїхав на працю у Донбас, де працював: каменоломом, теслярем, у копальні – крепильником, соц-рахівником, табільником, журналістом, далі – в лічному столі (це відділ, в якому приймали, або звільняли робочу силу), та машиністом підйому. Коли я працював у лічному столі, мене НКВД хотіло затруднити в себе на працю. Звернувся я тоді за порадою до своїх колег, а вони порадили мені, щоб я залишив працю в лічному столі, що я і зробив. Післали мене тоді на іншу працю, на якій я працював аж до приходу німців на Донбас в дні 21-го жовтня 1941 року. 24-го квітня 1942 року, я виїхав на Чернигівщину у рідне село. Іхав повних 38 днів, і нарешті 1-го червня 1942 року я добився до рідного села Ольшане, в якому я не був повних 12 років. З причини недоіддання в останніх днях, перевтоми, а заразом і моральних переживань, в мене сильно ослаб зір.

Зупинився я біля школи з дітьми, а потім пішов до своєї садиби. Там де стояла моя хата, тепер стояла маленька хата з прибудівкою хлівця для корови. Побачивши мене власниця тієї хатки – Федося Хименко, заявила мені, що вона цю свою хатину перенесе з моего города в інше місце. Я заборонив її це робити, – раз, що ще війна не скінчена, а по друге, що мій батько дозволив Хименкам поставити собі ха-

тинку на тому місці, де стояла моя хата. Вийшло так, що я у своєму рідному селі став безпритульним. Otto ж пішов я до старости села, щоб дав мені якесь тимчасове приміщення, а він відмовився навіть zo мною на цю тему балакати. Вийшов я від старости, а зустрівши людей, вони мені сказали, що колишня моя комора стоїть біля кооперативи. В цій коморі була пивниця, і ось тепер я замешкав у своїй коморі. За порадою добрих людей, купив собі за останній одяг, корову та вона давала мені дуже мало молока. З тією коровою було мені більше мороки, як молока. Одного дня повернувшись із праці, я побачив, що біля моєї хати стоїть нова корова, за яку поліцай заміняли мою, як на ліпшу, а мою забрали на м'ясо для німецького війська. Ось тут і вийшла морока та клопіт. Мусів виробити папір, що я здав свою корову в колгосп і справді я такий папір дістав, що мені о корову там прийняли. Та на мою голову, ганячі, які відганяли корови до міста, мою корову загубили. Ну, і історійка! Можна гадати, що місцеві комуниари затіяли якусь штуку проти мене. — Позвав мене староста села, Пархоменко Й наказав мені піти шукати мою корову. Тим часом нова корова втекла до свого двору, де жила раніше і я залишився без корови. Показалося, що власником тієї нової корови, були червоні партизани. Очевидно, вони були в змові із старостою о б щ и н и , яким був дядько ~~█████~~ жінки, який за совітських часів був головою колгозу, який за німців назвали общинною. Пішов же я не шукати корову, а до німецького коменданта, в якого переводицею була моя родичка. Розказав я йому про всю цю історію із коровою, а він вислухавши мене, казав переказати, щоб мені повернули мою корову, а коли ні, то хай самі з'являться до німецького коменданта. Потекли мені слізози з очей із-за кривди, яку затіяли "рідні комуниари" проти мене. Промандрувавши за день близько 30-ти км. і не заходивши додому, пішов я просто до старости общини (колгозу). Була вже вечірня пора, як я зайдов

до його хати, а він і вілакати зо мною не схочів та ще став кричати: "Не мішай мені відпочивати"! Треба було йти до дому. По дорозі зустрів поліцая, що іхав возом. На дворі вже стемніло, то він мене не пізнав, а став кричати: "Хто йде"? Я обізвався. Поліцай жалібно подивився на мене, бо я був у дуже поганому одязі, а на ногах я мав зношенні кацапські лапті. Розповів я йому про свою біду. Вислухав він і ми разом поїхали до хати старости. Постукав я у двері, а він спитав через вікно: "Хто там такий"? Почувши мое ім'я став він кричати до мене: "Не мішай мені спати". Тоді поцай стукнув собі рушницею по вікні. Староста зразу відчинив. Давши йому пару стусанів та як арештованого посадили на віз. Став же він тоді проситися та обіцяв полагодити справу на мою користь. Після того ми його звільнили, а він на другий день раненько післав верхового, Якова Кочубея у місто Сосницю із листом-скаргою, що та поліцай Кустенко його в ніч побили. Деесь в обідню пору приїхало двох поліцай і з розпорядження німецької влади, звільнили з праці старосту села, старосту общини, а заразом усіх комірників та рахівників, які були великими прихильниками червоного прапора із серпом та молотом. Коли це все притихло, поїхав я у місто Сосницю і про всю що подію розказав через перекладчика німецькому комендантові, а він усміхнувшись сказав: "Я зробив помилку, що не дав наказу, щоб їх поліцай всіх постріляли, як комунарів, а на далі самі глядіть за ними, а ми вже вам допоможемо очистити сільську владу від комунізму". І якщоб я пожив довше у своєму селі, то ді ми нарobili б немало лиха комунарам, як і вони робили нам. Во скільки то було випадків до приходу німців, коли то комунарі при владі КПСС (комуністична партія совітського союзу) та їхні попутчики розстрілювали нашого брата ніза-що, от як тепер сталося в моєму випадку. Та не дай Боже, щоб перекладчика була прихильницею комунізму й перекладала на мою не користь, тоді й мені дісталося б від німців.

А був то час, про який зараз розказую, коли німці дійшли до Волги, а на Кавказі дібрались на Ельбрус, зайнявши простір із 88-ма мільйонами населення, що рівнялося 45% всього населення СССР. (Взято ті дані із журнала, що з'явився в СССР, під назвою "Вопроси історії" за 1958 рік, Ч.11, стор. 25. Книгарня університету Стейту Деляваре).

* *
*

Мушу тут ще згадати про деякі пригоди, що їх мав, прибувши у рідне село. — Otto ж по моїм приїзді у рідне село, добрі люди дали мені суміш зерна: гречки та ячменю, так приблизно 16 кл., і взявши клунок на плечі, удався з ним до вітряка, яким мололи таку ж мішанину, як ось моя. Мірошником у млині був Корній Макуха. Звернувся я до нього з просьбою, щоб висипав мою мішанину, а мені дозволив взяти по вісу муки. Він не тільки не прийняв моєї просьби, а і зовсім не прийняв моего зерна, так що я мусів назад нести його по дошу додому й молоти на жорнах у Степана Вереміенка. По моїх важких переживаннях, трудах, коли людина ледви стояла на ногах, — молоти на жорнах було для мене непосильним тягarem і виснажувало дорешти мою силу. А на лиху в моїй хаті-пивниці не було печі, щоб можна було спечи хліб, треба було просити сусідів, а щоб його спечи, хоч би в сусідів, треба було мати свої дрова, на які була велика недостача. Ось людське життя! Ось, як доля знушається над людиною і як нею кидає! I як то непривітно дивився на мене й моїх дітей, отої плолетар-раб колхозного устрою, що був таким прихильником червоного прапора із серпом та молотом, — устрою, в якому людина гарує на трудодень, отримуючи зерном 500 грамів, що рівняється 0.5 кілограма різних культур зерна.

За часів німецької окупації моєї батьківщини в 1942 ро-

ці, працював я в сільському господарстві і як поміч у ньому, дали мені вола, як тяглову силу, яким я у своєму житті ніколи не користувався, то й немало мав я з ним біди. Якось із дочкою Галиною, поїхали ми в ліс по дрова. Було це на початку зими в 1942 році. Коли ми виїхали з глухої на биту дорогу, треба нам було завернути вліво, в напрямку ліса, а віл повернув на право в напрямку села. От тобі й морока! Як би віжки, а їх тут не було, а я без віжок не вмів поводити волом. — Колгоспна влада дала викосити в лісі траву. Викосили ми її разом на спілку із Василем Скибою. А вже гребти сіно, пішли в ліс моя дочка Галина та жінка Василя Скиби. І ось десь там з'явилися вовки, то вони залишили пращо, а самі повідазили на дерево, а як вовки відійшли, повернули вони додому, розказали про біду й заявили, що більше до ліса гребти сіна не підуть.

МІЙ ВИЇЗД НА ЗАХІД в 1943 році.

Прожив я у своему селі від 1-го червня 1942 року, до 3-го серпня 1943 року. У мандрівці на Захід, зупинився я на Проскурівщині (тепер Хмельницьке), у селі Доброгорща, а діждавши зими 1943 року, у грудні перед Різдвом, виїхав за річку Збруч у Галичину й спинився жити в селі Кабарівці біля Зборова. Та фронт ішов за нами й знову наблизався до нового моого постою і совітські гарматні стрільба вже долітали до нас. Мої сопутники опустили Кабарівку та виїхали далі на Захід, а я ж мусів залишитися, бо всі діти похворіли. Наталя і Володимир захворіли на кір, а Галина на якусь іншу хворобу і я мусів відвести її у Зборів, у військовий шпиталь, що містився тоді в школі. Була вечірня пора, а що по заході сонця не вільно було виходити з хати, то лікар не пустив мене додому й я мусів заночувати в шпиталі.

Діти поволі поприходили до себе. На лворі настала ве-

сна 1944 року. Якось одного разу пішов я із сином Володимиром у Зборів до лікаря, аж тут надлетівsovітський літак, пострілюючи деколи із скоростріла. Ми скоренько завернули з дороги в поле й полягали в ямку. Коли літак уже зник, ми пішли собі спокійно далі. А ніс я німецькому лікареві за його гарне ставлення і гарну опіку над дочкою, трохи масла та яєць. Та він не прийняв (видно, що пан Богдан не здавав собі справи, що нім. лікар мав всього по вуха. Примітка складача), а казав віддати хворим дітям. За це був я йому дуже вдячний, бо справді гарно відносився і до мене й до моїх дітей.

В літі 1944 року, німецька військова влада повідомила про свій відступ на Захід, то й я вийшов в напрямку – Львів. Минувши Львів, ми зупинилися на ніч в одному селі й бачили, якsovітські літаки бомбили місто. Ранком ми подались далі в напрямку – Самбір і почерез Карпати, через Шлеськ, у Німеччину та Австрію, де нас примістили на працю, на якій ми пробули до капітуляції Німеччини в дні 9-го травня 1945 року. По капітуляції, вирушили в напрямку Лінц. Тутsovітські "опікуни" поробили табори на зразок воєннополонених і до тих таборів звозили своїх громадян та вивозили на "родину" до "ясного сонічка – батька" Сталіна, отого всесвітнього бандита. Попавши туди, пішов і я по Лінцу шукати виходу з положення. Зустрів людей, що були в подібному до моєго положенні, і з ними я потрапив до їдаліні, в якій американська військова влада видавала даром обіди бездомним людям, ось таким, якими були ми. За їжою згадав я за своїх голодних дітей і стало прикро та жаль, що не забрав їх із собою на цей несподіваний обід. По обіді пішли ми до школи в Лінці й там ми застали десятки українців, між ними старших віком галичан, які добре володіли німецькою мовою, а тому ставали нам у великий пригоді. На другий день я знову пішов у цю школу. Була це хлоп'яча

гімназія. Ось до тієї школи приїхав німець, полковник ще старої австрійської армії, який через Уряд Праці (Арбайтс-амт), багато з нас родин примістив на працю в сільському господарстві. Попав я до огородника в селі Травн, а там і річка була тієї назви, що випливає ген із альпійських гір. Було мені настільки добре, що за мою працю давали їсти і дітям, а крім того, ще й грішми дещо платив.

По живах із міста Зальцбурга приїхали до нас українці, щоб і нас переселити в Зальцбург, в якому вже зорганізовано табори, над якими опіку взяла УНРА, а потім IPO. Тут, як і до інших наших тaborів, стали з'являтися совітські "опікуни", які полювали за нашим братом. Але вони не мали зброї, а тому не представляли для нас ні страху, ні небезпеки. Прожив я в цьому таборі від 1945 до 1949 року, в якому то році вийхав я з родиною до Америки. Вийхав з міста Бремена – Німеччина, і їхав до Нью-Йорку 10 днів. Їхав пароплавом "Генерал Мюір". У п'ятницю 29-го липня 1949 року, о год. 10-тій ранку, перший раз я вступив на американську землю. У Нью-Йорку затримався через 5 днів у готелі Статлер, де жив на 15-му поверсі. З Нью-Йорку вийхав на працю в сільському господарстві в Стейті Делавер, і вже 5-го серпня 1949 року ранком, я приступив до праці, на якій працював до 1-го жовтня 1955 року, а з 3-го жовтня ц. р., я поступив на працю в університеті, в Стейті Делавер, в якому проміцював до пенсійного віку, тобто, до 30-го червня 1960 року. Треба на цьому місці згадати, що в цьому університеті вчилися мої діти: син Володимир, який здобув фах хемічного інженера та дочка Наталя, яка закінчила цей університет в 1960 році, а потім вийхала в Німеччину на продовження студій, після яких повернула до цього ж університету в Стейті Делаваре, в якому стала професором.

МОЯ ПРАЦЯ в УНІВЕРСИТЕТІ

Як я вже згадав, в 1949 році прибув я з родиною до Америки й спочатку працював я на фармі, а потім перейшов на фізичну працю в університеті в Стейті Делаваре й там проплив аж до пенсійного віку. Була то для мене цікава праця, то хочу на ній трохи спинитися. — Поза фізичною працею, в часі не погоди в літі та зимою, працював я звичайно в книгарні при чищенні поличок із пороху. При цій праці часто заглядав я у книжки та натрапляв на дуже цікаві для мене речі. Ось натрапив я на твори письменників: Пушкіна, М. Гоголя та інших. Між іншим я натрапив на багато книжок у чорній оправі, розмір яких приблизно був на 11 x 8 інча. Числа томів позначені були від 1-го до 100, але всіх томів там не було. Тому, що в цих книгах я натрапив на такі справи, що відносяться до нашої України, то й спиняється на них.

Том 13

Книгарня Милюкова. Збірник русского імператорського історичного общества. Том цей друковано в Петербурзі в 1874 році. Московські новинки за французьким журналом подали, наче б то в Берліні зроблено велику бронзову статую Катерини II, що її вона сама замовила в 1782 році, а в 1846 році що статую поставлено в Катеринославі — Україна, за царювання Миколи I, який був ще в тому часі селом, що носило назву — Половиці. Ось де Московія насадила пам'ятник, цій сучій дочці за нашим безсмертним Кобзарем Тара -

сом Шевченком, ось ця "вторая", що розпинала нашу Україну. Це вона, ця сучна дочка, закріпощила нашу славну батьківщину. Це вона – вражна баба скасувала святу Гетьманщину, за тим же нашим безсмертним геєм Т. Шевченком, забираючи їй останки ВОЛІ та касуючи її САМОСТІЙНІСТЬ.

Том 31

На сторінці 163, за 1837 рік знаходимо наступне: Огляд минулого й теперішнього стану міністерства закордонних справ. Друковано в 2-му відділі є величества бюрі. Отож в приказі 2-му та параграфі 2-му є мова про "Малоросію" тоб то – Україну та згадується про міста України: Київ, Ніжин, Чернігів та інші. Для нас в цьому приказі є дуже цікава замітка про людей, що прибувають з України в Московію, щоб її просвіщати. В тому часі, коли в Україні просвіта, культура, стояли дуже високо, в Московії панувала темрява, безпросвітність і люди, що вміли читати чи просто займалися науковою, могли впасти жертвою московської темноти й їх могли замордувати, як тих, що займаються "чарами". Свого часу читав я дуже цікаву статтю інж. С. Зеркаля в "Канадійському Фармері" під наголовком: Вплив Києва на Московщину в добу Гетьманської України. – Ось хто просвітив "старшого брата"? А той грабіжник, якого ми просвітили, розуму напутили, в люди вивели, – присвоївши собі всі наші культурні набутки, мало того, вкравши нам нашу національну назву – Русь, тепер застосовує супроти нас геноцид, щоб зовсім знищити наш народ і на це дивиться так званий цивілізований і культурний Захід! Колись він буде тяжко по-

кутувати за свій нерозум, як вже сьогодні покутує за свою глупоту, що залишив нас у наших Визвольних Змаганнях на поталу долі. Ми боротьбу на полі бою програли, але ми її не програли в моральному аспекті, а той культурний Захід, як видно із подій, що точаться на світовій арені, готовий ганебно свій змаг з комуною програти й то на полі бою і морально. Є в цьому томі й інші згадки, але ми їх залишаємо, а подаємо неповний список тих наших духовних, вчених, які просвіщали темну Московщину в 1700 – 1750 роках. Так виглядають історичні факти, а не лукава московська фальшивка. На 21 імен, що їх тут наводимо, тільки три були абсолювентами московської Академії, а всі решта Київської Могилянської.

ПРОФЕКТИ

Роговський Паладій, Краснопольський Рафаїл, Турбайський Йосиф, Лопатинський Теофіл, Прибикович Степан, Богомоловський Іван, Томилович Йосафат, Кролик Теофіл, Кульчицький Інокентій, Бужинський Гавриїл, Вишневський Геоден, Трембицький Геоден, Малиновський Платон, Мигалович Сафон, Нерунович Інокентій, Калиновський Степан Кувечинський Антоній, Флоринський Кирило, Крайський Порфірій, Козлович Іван та Бродський Константин.

РЕКТОРИ

Крайський Сильвестер, Кармеліт Антоній, Кунцевич Герман та Левицький Платон.

Як видно з повищого, як то ця Московщина, почавши ще з 1654 року окрадала нашу Україну й то на всіх відтинках життя нашого народу й цей грабунок продовжується по нинішній день. І коли сьогодні Московщина т. зв. ССР верещить про свої велики осяги на полі культури та техніки, то все це вона завдячує українцям, які там принесли із України в 1700 роках: науку, драму, театр, церковні напіви та все інше, бо ж, як ми згадали в тому часі там панувала окремішня темнота. З якою наші вчені мусіли зводити боротьбу.

Та хто не знає крадіжок Москви та її фальшивок? Вона б давно здохла, як би не крала й не обманювала цілого світу. А він тільки роззявив рота й на те спокійно споглядає і чекає поки його не ковтне. Ось в наші недавні часи москалі, обдуривші світ, так робили ракети, забравши з Німеччини по Другій Світовій Війні біля 5 тисяч німецьких вчених, спеціалістів, інженерів та техніків і то із жінками та дітьми. Очолили спеціалістів – Кюль та Горттруп, яким дали окремі domi, інженерам дали гарні помешкання, а меншу знать розмістили по гуртожитках. Вивозячи на сильно й наоспіх, вони помилково взяли 200 родин таких, які з ракетним ділом не мали нічого спільногого. До чого московські нахаби докотились, свідчить такий випадок. Доктор Ронге не мав жінки, бо якраз три дні тому вона йому померла. Советський офіцер наказав взяти йому його служницю з якою в дорозі він і одружився. – Ось так москалі робили ракети й першого сателіта, і ніколи не признаються до цього шахрайства, що то не вони, а німці доконали цього діла, що їхніми руками й їхнім розумом довершений сателіт круїзляв навколо нашої планети.

Друкований в Петербурзі в 1886 році в друкарні И. Н. Скороходова й обіймає роки 1766 – 1822. Ось в цьому томі знаходимо таку відомість, що десь на початку 1803 року, цар Александр I Павлович, назначив начальником міста Одеси, француза, герцога Арманд Еммануїла Решильє і дозволяє йому пораду в 4-му параграфі, щоб він побільшив число жителів цього міста, намовляючи прибувати туди корисним чужинцям. (Та хіба нині бандитська Московія не чинить того самого, вивозячи наших людей із рідної України, а вивозячи туди азіятів, які шляються нашими містами, тими, які перед тим ніколи в себе азіятів не бачили. Возьмімо наш старий, княжий город – Львів, на вулицях якого сьогодні можна стрічати сотні азіятів, які запаскуджають своїм виглядом обличчя столиці Західної України). І далі там читаємо, що справді населення міста за 10 літ, тобто з 1803 до 1813 року, зросло з 8 тисяч до 25 тисяч. Між іншим згадується, що в місті побудовано в'язницю та парк і їх названо іменем Решильє. По царському приказу з дня 13-го (25) березня 1805 року, місто Одеса стало головним містом України. Далі є згадка, що під час походу Наполеона на Москву, Решильє подарував на військові потреби 40 тисяч рублів. В часі від серпня 1812 року по березень 1813 рік, в місті панувала чума, від якої померло 2,656 осіб, що становить 10% всього населення. В 1815 році Решильє виїхав до Франції, де став міністром закордонних справ. Після хотів повернутись в Одесу, але 4-го (16) травня 1822 року вмирає на удар серця на 56-му році життя. Народився він у місті Бордо в 1766

році. В 1828 році в парку його імені в місті Одесі, поставлено його статую-пам'ятник. З повищого видно, що Московія більше довіряла чужинцям (це саме діється нині), як українцям. Ці відомості взято з петербурзьких архівів. А в цьому томі можна знайти багато цікавих речей, що відносяться до нашої України. Можна вчитати, скільки в кожній губернії України було: коней, корів, свиней, кіз, овечок, курей, гусей, возів, плугів, від всього того Московія дерла для себе з українського селянина грубі податки. Одне слово: рабувала, як і рабує досі. Багато там написано французькою мовою, якої на жаль я не розумію.

КАТЕРИНА II і МИРОВИЧ

Дівоче ім'я Катерини II – Анталть-Цербська, а чоловіка – Гольштайн-Готторп. Як бачимо, “правдиві русські люди”! В 1766 році прийняла вона від дворянства (шляхти) титул: велика, мудра, мати отечества, государиня і імператриця. Вона фактично змінила, радше закріпила, бо ще Петро I змінив назву: московська держава на русске государство. Єк знаємо, Петро I скасував московський патріархат, а на його місце завів: святейший синод, якого фактичним головою став він сам. Діялося це в 1721 році, а коли в цьому році помер президент Святейшого Синоду, митрополит Степан Яворський (українець), його місце зайняв Теофан Прокопович (українець, справжній “малорос”), так, що в Синоді на той час було 7 українців, 2 москалів, 1 серб і 1 грек. Прокопович став фактичним правителем московської держави, він то організував династичні перевороти і він то довів, що поставив Катерину II, Анталть-Цербську царицею, яка незакон-

но проголосила себе імператрицею, відсунувши від престола Івана Антоновича, сина Анни Леопольдівни, який народився 12 (23) серпня 1740 року. В тому часі в Московії ще не було закону про династичну спадковість, а тому кожний цар міг вільно призначити наступником престола, по його вподобі. Ото ж умираючи імператриця Анна Іоанова, спадкоємцем престолу 17 (28) жовтня 1740 року назначила малолітнього Івана Антоновича, який мав заледви при її смерті 2 місяці життя. Проголошено його імператором Росії, а до його повно-ліття створено регенство 25-го листопада (6-го грудня) 1741 року. Анну Леопольдівну з її однорічним сином Іваном запроторили в в'язницю, міняючи стало місце ув'язнення. У Холмогорах, кілька-літнього Івана, відокремили навіть від родини й впродовж 12-ти років ув'язнення тримали в ізолованому місці, а в 1756 році його таємно перевезли до Шлюссельбургу й то так, щоб навіть ніхто не довідався про нього й навіть сама тюремна сторожа не знала хто криється під Ч. в'язня 1. Катерина II, захопивши владу, приказала своєму прибічникові Н. Папіну, щоб як найсuvоріше пильнували в'язня Ч. 1, і живим не випустили його з в'язниці. Та знайшовся українець – Василь Мирович, який постановив звільнити Івана з в'язниці, але було вже запізно, бо коли ввійшли у камеру, Іван був вже забитий. Сенат засудив Василя Мировича на смерть. Ось так загинув нашадок Запоріжського Війська яке так славно боролось за волю України. Як би задум був вдався і Іван обняв престіл, можливо був би проголосив волю Україні. А так – через неповних три місяці, Катерина II скасувала в Україні Гетьманщину, а саму Україну поділила на губернії, на зразок Московії. В 1879 році, наш письменник Григорій Данилевський написав великий роман під наголовком **"Мирович"**, в якому розказав про ці події. На

жаль цей наш земляк, як і Гоголь, написав цей твір московською мовою.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО, М. ГОГОЛЬ і ПУШКИН

Ні один москальський письменник не писав так правдиво про нашу Козачу Україну, як то вчинив наш земляк Микола Гоголь. Читаючи його твори, хоч би "Тарас Бульба" та інші, він дуже зворушує мое серце своєю правдою про нашу Україну. Гоголь у своїх творах, у томах 7 – 8 (одна книжка) на сторінці 266, під наголовком "О Малоросійських п'еснях" – пише: Ніщо не може бути силиніше за народню пісню та музику, в яку народ, будучи пригніченим, виливав свою наснагу, свої жалі і надії, бо тільки будучи в неволі, міг все те виливати в своїх піснях. Така то була беззахистна доля України по цьому нещасливому союзі з Московією, якого до-конав гетьман Богдан Хмельницький. Та не так воно сталося, як він думав. Замість помочі, прийшла неволя Україні. Як би Великий Гетьман не помер так вчасно, він напевно визволив би Україну з московського ярма. Писав Гоголь про ці наші пісні в 1833 році.

Всі московські письменники, між ними Й Пушкін, не любили нашого Пророка Й Генія, Тараса Шевченка, за те, що він писав рідною, українською мовою. На їх докори, він ім з погордою відповідлю: Добрий кожух та не для нас шитий. І рідного слова не кинув, а поставив його на сторожі рідного народу й своїм пламенним словом воскресив наш народ і привернув йому національну честь. Не дивно, що москалі так його не навиділи, а теперішні не можуть дати собі з ним ради й ганебно фальшують його твори. Та даремні їхні юсилля, бо ... світ Правди засвітить і помоляться на волі, невольничі діти... І як же діаметрально різнився наш великий Шевченко від Пушкіна. Шевченко в своєму творі "Кав-

каз" звертається до кавказьких народів із словами: Борітесь, поборете, Вам Бог помагає..., а Пушкін: Смірсь Кавказ ідьот Єрмолов. Шевченко пише: Це той перший, що розпинав нашу Україну, а Пушкін пише вірша: Боже царя храни. Очевидно, наш геніальний земляк перевищував їх всіх о цілі небо. В нього – вселюдські ідеали, а в них – шовінізм.

У Зальцбурзі – Австрія, бачив я "Кобзаря" москальською мовою і ось, як там вони переклали вірш Т. Шевченка "Реве та стогне Дніпр широкий": Реве і ухал Днепр широкий, свірепій ветер завивал.

МОСКОВСЬКЕ НАРОДОВИВСТВО в ВИННИЦІ

Хто з нас не чув про трагедію у Винниці? Трапилося так, що під час розкопів могил, я саме був у Винниці й я пішов туди із своєю родичкою Вітею подивитись на цей московський злочин, що ці варвали доконали над нашим невинним народом. Цей, як і інші злочини москалів-варварів 20 століття, – кличе про лімсту до неба й ми віримо, що ця пімста цей злочинний народ досягне і він свій злочин мусить спокутувати й за нього заплатити, як платять і відповідають за свої злочини гітлерівські кати-злочинці. Віримо, щошибесвої злочини гітлерівські кати-злочинці. Віримо, щошибесвої злочини гітлераївські кати-злочинці. Віримо, щошибениць для тих бандитів не забракне.

На столі біля мене лежить книжка. Дивлюся на світлини, які так добре мені знані і які наводять жах ще й тепер по стільки роках. Неначе і зараз бачу велику кількість трупів і як люди із сполотнілими і викривленими від болю обличчями та сльозами на очах, підходять до дротів на яких висить одежда по замордованих і з жахом перегортают скривавлену о-ежу і розпізнають своїх найближчих, найдороших: батьків, мамів, мужів, синів та доньок. Ось так бандитська, зви-

родніла чеківсько-хамська Москва, мордувала наш народ на нашій рідній землі, єдине за те, що той народ свою батьківську землю любив і той морд доконаний над нашим народом невинним народом, інтернаціональна комісія лікарів їм доказала. А наївний Захід, як би того не знов, нічого про те не чув, хоч бачив цей потворний злочин на власні очі, видно пробудиться аж тоді, коли московський горлоріз приставить йому ножа до горла й випровадить під "стенку", щоб доконати над ним морду. Коли Захід не опам'ятається – українська Винница невідклично його похоронить.

Рідня пізнає своїх рідних помордованих по їх одягу,
що їх повиколувано з могил.

Лікарі численних країн: Бельгії, Болгарії, Фінляндії, Франції, Італії, Хорватії, Голяндії, Румунії, Швеції, Словаччини, та Мадярщини, – устійнюють спосіб вбивства москоських бандитів, неповинних наших людей Винниці. Кривава Москва за ці морди мусить бути жорстоко покарана.

Побувши там деякий час із Вітею, ми вийшли із цього людського пекла на землі. Вийшли із місця людських страждань і безмежного горя та пішли до своїх возів, щоб вирушити в невідоме – на Захід. Проїхавши приблизно 1 км., ми побачили стареньку жінку, в якої спідниця з одного боку бу-

ла довша, як з протилежного, на голові маленька хустина, а під пахвою вузлик. Я попросив її сісти на мій віз. Вона з радості стала плакати, а потім сіла на воза й ми поїхали. Іду-чи, спитав я її, де вона була й для чого така сумна. А вона знявши із голови хустину, витерла нею свої заплакані очі, а з вузлика вийняла піджака, що його пізнала по гудзиках, які колись пришила дратвою. Московська гидра замордувала її життєвого друга, її любого мужа. — Ім'я цієї жінки було Марія Над вечір ми добилися до її села. Вона пішла собі до своєї хати, а ми завернули з дороги на сіножать і там отаборились на ніч.

Тут подаємо список визначних лікарів із 11 держав, які перевели розкопки в Винниці й які встановили, що тіла помордованих були забиті в рр. 1937 - 1939.

1. Зенон, — Гент — Бельгія.
  2. Михайлов, — Софія — Болгарія.
  3. Пезонен, — Гельсінки — Фінляндія.
  4. Дювуар, — Париж.
  5. Каццаніга, — Майдонд — Італія.
  6. Юрак, — Загреб — Хорватія.
  7. Поортен, — Амстердам — Голландія.
  8. Біркле, — Букарешт — Румунія.
  9. Хегквіст, — Стокгольм — Швеція.
  10. Кресек, — Пресбург — Словаччина.
  11. Ореоз, — Букarest — Мадярщина.
- По окупації Болгарії московськими комунарами, др Михайлов був замордованій московськими НКВД-истами.

ДОЛЯ В'ЯЗНЯ

В 1930 році, у місяці квітні, на Кольський півострів, прибули в'язні. Зупинились на зупинках: Кадалашка та Белая, які лежать недалеко кордону між ССРР та Норвегією. Белую переіменували на зупинку — Апатіти, від якої то зупинки ми клали залізничі рейки до апатівських гір і до ніцелінової фабрики. Норма праці була дуже велика й просто не під силу змореним в'язням. 6-ох в'язнів мали покласти за день

8 пар рейок із укладкою шпал та прибивкою костилями. Очевидно, деякі в'язні не мали фізичної змоги виконати тієї норми і помимо того на другий день їм знову давали нову, чого вони в ніякий спосіб не могли виконати. За кару (не-люди-сатрапи, звироднілі московські огиди, — карали людину, якій не давали їжі і яка ледви животіла й трималася на ногах), давали менше хліба та всякої їжі, що кінець -кінцем вело до смерті. І не люди, а людські кістяки,— вмірали під сатанське задовілля московських опришків ХХ століття.

У літню пору там маса комарів і без сітки на голові і без рукавиць, ніхто не міг вийти із помешкання. Московські опришки знущалися над тими в'язнями, що не могли виконати своєї норми, і от таким в'язням в'язали руки назад, виводили без сітки на голові на двір і тут начинались дантейські сцени. Комари хмарами обсідали невинну жертву, живцем її жерли, пертви опухало лице й вона мліла. Московські опришки насолоджувались людською мукою, бо звичайно, що москаль, то нелюд. От вони видумали таку кару. Зимою виводили в'язня з помешкання тільки в одній білизні, примушували стояти на морозі й кричати: Я Філон работать не хачу. В'язень зразу кричав звучніше, а далі все тихіше, а вкінці падав і помірав від холоду. Недалеко від тих знущань була лісопильня, де працювали не в'язні, а робітники й побачивши одного разу такі знущання над 11-ми в'язнями, вони вийшли на страйк, протестуючи проти нелюдського трактування в'язнів. Так московська комуністична влада знущалася над своїми робітниками- рабами, яким обіцяла пролетарську владу і рай на землі. Більшого обману й кпин над людиною, історія не записала, бо такого звироднілого явища в історії людства не було, яке створила московська гідра, на чолі із своїми опришками при владі.

Таке то діялось на Кольському пів-острові, в лагерях: Лей-губа, Май-губа. Сороки і на Перандогському трактаті.

Як свідок-в'язень тих подій, я свідчу про те, що бачив і що сам пережив. Добував я із іншими в'язнями, камінь апатит і нефілин і пам'ятаю, що перші два вагони післано: один у Константинівку — Дніпропетровщина, Україна, а другий у Винницю — Подільщина, як дарунок від в'язнів на пам'ятку 13-го з'їзду КПСС, що відбувався у Москві. (Непевний, чи саме був то 13-тий) . Камінь апатит, що його видобувалося на Кольському пів-острові, лілої краски на Кольському пів-острові із поверхні гір, білої краски і легко пропускає воду, надається, як добриво на землю, очевидно по обрібці на фабриці. Треба тут згадати, що кавказці-в'язні, не витримували холодного клімату й всі в зимі гинули від нього. — В'язням, які виконували норму праці, чи краще сказати, вспівали виконувати, давали змерзлу пшоняну кашу, яку рубали сокирями і так давали кусками в руки без посудини. В 1931 році, режим дещо змінився і з в'язнями стали поводитись лішче. Мене з Кольського пів-острова перевезли на соловецький острів. Таке то там діялось, в державі, що носить ім'я СССР і має апетит заволодіти цілим світом, прикрившись диктатурою пролетаріату, будучи насправді найбільшими пажерливими московськими шовіністами, чого не хоче бачити наївний Захід.

С О Л О В К И

Коли я прибув на Соловецький острів, в тому часі його начальником був звироднілий тип Курилkin. Ця падлюка, москальська тварюка і хижак у людському тілі, сам розстрілював в'язнів у церкві на т. зв. Сорокиній горі і ця падлюка робила при цьому вправи, а саме: через скільки людей може пройти куля при одному вистрілі з рушниці. — Мене призначили возити дрова з лисо-розплодника (де виводять лисиць), до Кремля. На З особи треба було виконати норму, вивізши

2 кубометри дров. Була то норма дуже велика й надзвичайно важка, коли взяти до уваги спосіб вивозу. Подумати -- двох в'язнів запрягалося у сані, як коні, а третій ішов із заду й підпирає. Так треба було тягнути якихось 5 км. Одного разу прийшло 3-ох НКВДистів у в'язничному одязі. Ми дали їм сані із залізними підрізами (під дерев'яним полозом прибивалось залізну шину). А що там сніг був перемішаний із сіллю, то тягти по ньому сани із дровами було дуже тяжко. НКВД-сти норми не виконали. Коли вони силкувались везти дрова, я став їм помати. Була в мене цинга і я потягнув із зубів кров і плюнув із рота на сніг. Вони спитали, що то зо мною. Я відповів, що в мене туберкульоза, а вони написали записку, яку я передав лікареві, який тримав мене в лікарні, як довго було можливим. -- У Кремлі(соловецькому), були: чоботарня, кравецька майстерня, лікарня, а у віддалі чверть км., була маленька кожевня; крім того випалювано вапно із каміння; була ще корівня та інше. Була там і залізниця, яку зняли та відвезли на Біломорський канал. По роках режим на Соловках полегшав, але мене вже там не було.

ДОЛЯ РОДИНИ В'ЯЗНЯ

Мене вислали на заслання, чи радше на смерть, як петлю-рівця, а жінку із 4-ма дітьми: Павло 9 років, Филимон 7 років, Іван 4 роки, Оля 3 роки, – вислали в 1930 році в Сибір. Коли родину садили в товаровий вагон, сусіди намагалися бодай врятувати маленьку Олю і забрали її з вагона. Та собача, москальська охорона, побачивши те, спіймала дитину за руки та ноги й непритомну вкинули в вагон. У м. Томську, запроторенців вивели з вагонів і відіслали до переселенчого пункту, що містився у дворі муфінських дерев'яних бараках, що були занечищені заразливою хворобою. Засланців,

у бараки не пустили, бо не була ще закінчена дезінфекція, а до її закінчення нещасних засланців, в місяці січні, на морозі із малими дітьми, тримали в подвірі. Тамошні люди перекидали через загородку шкіряний одяг, щоб рятувати дітей від загину, але врятувати не змогли й діти від холоду заснули та померли : Филимон, Іван, і маленька Оля, а зашився живим один Павло. Робітники, які закопували тих невинних моїх троє дітей, прийшли до матери, забрали від неї велику вовняну хустку, щоб нею огорнути замезлих дітей, але матери на похорон не пустили. (Хустку напевно вкрали. Прим. складача). – З Томська засланців відвезли у Чайниський район на постійне поселення. Привезли їх сюди підвадами в ліс, де були вже побудовані землянки, а побудували їх люди із Барнаула. Засланці стали корчувати ліс та будувати для себе землянки, а весною 1932 року стали заорювати собі городи. Двох чоловіків запрягалось у плужок, а жінкаходила за плугом. Побачивши таку нашу оранку, НКВД заборонило орати огороди людьми, треба було копати тільки рискалями. Очевидно, це була ніяка полегша, а хіба повне знущання над слабосилими жінками. Так знущалась комуністична Москва над моєю жінкою та дітьми, єдине тільки за те, що я любив свою батьківщину – Україну й боронив її перед московськими опришками, які її ограбили, а її добрих Синів і Доньок поробили жебраками на землі текучій медом і молоком. Найурожайніша земля в Європі й її кормилька стала прибіжнем ґрабіжу московських звироднільців і геноциду над українським народом.

В часі загину моїх дітей, я відбував своє 8-ме літнє заслання. Повернувшись на волю в місяці жовтні 1934 році, я поїхав у своє село на Волині. Щоб залишитися тут жити, треба було мати пашпорт без якого невільно було залишатися в селі жити і не маючи його, не можна було дістати праці. Знайшов я свою військову книжку і гадав на підставі її дістати той нещасний, а так потрібний пашпорт. Пішов я із

своєю книжкою в управу, де видавали пашпорти. НКВД-ст., який сидів за столом, показав мені маленький, синій папір - чик з центрального комітету КПСС, на якому стояло, що мені пашпорту не можна видати. Значиться, - ставила властив пролетаріату - пролетаря, в безправне положення. Хай це читають і знають засліплениці Заходу, яке щастя несе на своїх штиках московсько-комуністична сволоч.

Перед мною стало рубром питання? Що ж мені діяти? Де діватись, як мене позбавили права на життя? Куди ж їхати? І за що їхати? За що ж купити залізничний квиток? А головне: що їсти й де жити? Та яккаже наша приповідка: Бог не без милості, а козак не без долі. Знайшліся добре мої приятелі, які зібрали між собою 1115 карбованців і це дало мені змогу вийхати в Дніпропетровськ. Пішов я вулицею Карла Маркса, а вулиці в цьому місті широченькі й на перехресті вулиць, де стояв міліціонер, який керував вуличним рухом, приступив я до нього, показав йому свій папір, що його дали мені при звільненні із заслання та й питав, чи можна мені жити в цьому місті? Добрий міліціонер жалібно глянув на мене, назвав мене голубчиком, видно була це людина добра і чесна та сказав: Ми таких людей шукаємо з ліхтарем. Поляговивши все, що треба, пішов на залізничну зупинку й купив квитка за 107 рублів до міста Томськ. В дорозі замазав я чорнилом у військовій книжці те місце, де НКВД зазначило, що мені відмовлено видати пашпорт. На зупинці Свердловськ контролля НКВД проглянула мої папери і я поїхав далі. Їхати в Сибір далеко легше, як із Сибіру, а ще в одязі в'язня, як то було зо мною. Висівши з потягу в Томську, завважив я оповістку й прочитав, що приймають робітників на будову фабрики, де будуть виробляти шкільне приладдя: дошки й грифелі. Приймали там на працю тільки бувших в'язнів, бо для виснажених поворотців, копати будьщо в замерзлій землі було важко. Пішов і я туди. Приймили. Пішов робити дезінфекцію у в'язничій одежі.

Протримали там мене до вечора, а ночувати в гуртожиток не пустили. Пішов я на залізничну зупинку, але тут всі двері були замкнені. Пішов я до залізничного двору, але там без пашпорта не прийняли, прийшлося цілу ніч шлятися вулицями міста Томськ, щоб не замерзнуть. Ранком прийшов комендант гуртожитка і пустив мене до помешкання, в якому я проспав цілий день. А на другий день остаточно мене прийняли на працю, але треба було здобути пашпорт і ото пішов я у другий відділ поліції м. Томськ, в якому на підставі моєї військової книжки мені пашпорт таки видали, але питали, для чого військовий документ брудний, бо, як я згадав, я ж те місце, де було зазначено через НКВД, що мені відмовляється видати пашпорт, — замазав. Пішов я з тим пашпортом до залізничного двору, туди ж приїжджали люди із Чайкинського району, в якому жила моя жінка із моїм останнім сином Павлом, що залишився живим. Цивільні люди згодилися відвезти мене жінки, але, щоб туди дістатися, треба було мати шубу та валізи, але, щоб туди дістатися, треба було мати шубу та валізи, це одне, а до цього вони мені сказали, що коли мене там приймуть, то я не буду мати права виїзду. Була це для мене дуже болюча вістка й гірка дійсність. Залишилося мені одне: одурити жінку, якій я написав, що лікар порадив мені із-за поганого здоров'я поїхати в теплу місцевість і я поїхав у Ташкент, замість до жінки, яку не бачив більше, як 8 років. Жінці дав я пораду, щоб вона написала заяву, що її вислано незаконно. Вона це зробила і її звільнили й зустрілися ми з нею і сином в Україні, в місті Дніпропетровськ, де я працював і жив потім з родиною аж до приходу німців у 1941 році.

Як дорого треба було заплатити за цю „амністію“ бувшим воякам Української Армії, які з рушницею в руках боронили Волю відродженої України в 1918 році. „Амністія“ ця, була просто облудна, а проголосили її по смерті вождя

революції – Леніна. Тоді то судили й мене, що я боровся проти большевизму по статті 58,2. А я ж боронив тільки свій рідний край – Україну від московської дичі й її наїзду на мою пошарпану батьківщину. І ось тройка НКВД і за це мене засудила. Але чим провинилися – моя жінка й 4-ро невинних моїх дітей, що їх заслали в холодний сибірський край і там, як я вже згадав, троє з них померло. А я ж не був багатирем. Батько мій, що теж загинув на засланні, мав за-ледви 7 десятин землі. І ось так пролетарська влада розправлялася із тими, яких ганебно одурила, обіцюючи їм рай і пролетарську владу, – потягнула під свої оманні кличі, а потім тих нещасних пролетарів, мільйонами винищувала. І в дарунку замість – волі, дали людині нечуваний в історії людства – терор, жах і людоїдство! Ось вам і здобутки жовтневої революції звироднілих московських комунарів і зди-чілих опришків. І після тих всіх потворних тортур, – скільки то залишилося і по сьогодні на моєму тілі шрамів? Мене ж різали, кололи й рвали на шматки мое тіло, по моєму арешті. А хіба я був тільки один? Та ж нас було тисячі, тисячі! І тільки малий відсоток нещасливців залишився при житті, щоб свідчити тепер перед цілим світом про московське варварство і "подвиги" руского народу! І тільки за одну укладку однієї рейки на Кольському пів-острові було 17 випадків смерті.

А тому я завзываю все людство до боротьби проти країни, що зветься – СССР і дати волю народам, що на руїхах твої тюрми, – створять 16 національних, самостійних держав і аж тоді ми не будемо знищенню світу московськими звироднільцями і аж тоді настане в світі так довго очікуваний, справедливий мир! Але під услівлям, що московська тюрма народів мусить розлетітися.

Покоління, що пережило ці муки, страждання, – поступово відходить із цього світка, залишаючи наступним поколін-

ням святий обов'язок — помсти за мільйонові, неповинні жертви українського народу, на державі, що зветься ССР, що вміла мордувати, а після смерти — регабілітувати.

ЗАВОЮВАННЯ МОСКОВІЇ

Як знаємо, на півночі від нашої Русі-України, повстало московське князівство, якого населення було мішаниною: фінсько-монгольського походження, що стверджують самі московські вчені, а тільки 20% за вченім Брікнером, було походження руського, тоб то ті, що вийшли з нашої Русі на північ. А тому москалі не були, не є і не будуть слов'янами. Це нарешті мусять зрозуміти вчені історики Заходу й не мішати українського народу з москвинами-азіятами, монголами. Перші московські князі були чистого монгольського походження і підлеглими рабами монгольських ханів. В нижньому розумінні — Московія була колонією монгольських ханів, яким платила грубі гарачі. Та з часом московське князівство не тільки усамостійнилось, а стало підбивати сусідні краї і жертвою того підбою-роздою, ввала і наша Україна.

А ось приглянися підбоям Московії. І так в 1478 році, зайняла вона Новгород, самостійне й культурне князівство; в цьому ж році підкорила всю місцевість на північний схід до Уральських гір. В 1485 році зайняла Тверське князівство в 1514 році Смоленськ, а десь близько 1580 року, Ермак Тимофійович, найнявши 500 осіб, пішов підкорити ввесь Сибір. Як стверджує історія, в Даврії москалі натрапили на дуже сильний спротив хоробрих і висококультурних вояків китайської держави. В 1773 - 1795 році зайняла частину Польщі. Це т. зв. Перший розбір Польщі. В 1774 році займає Оситинію, в 1783 році — Крим, 1801 — Грузію, 1809 — Фінляндію, 1804 - 1813 — Шахську Персію, 1812 — Бухару, 1873 — Хиву,

ше 1812 – Бесарабію, 1858 – Амур, 1860 – Ісурійщину, а в 1826 - 1828 – Дагестан і Айзеберджан. Як бачимо, Московія живе кошком підбоїв чужих народів, які мусять позбутися московського ярма, а в першу чергу – Україна і здобути належну волю і самостійність. Остання тюрма народів мусить розлетітити, щоб світ нарешті зазнав спокою.

МОГИЛА СВЯТОСЛАВА

Трохи нижче Кичкаського перевозу, був невеликий острів на яому, згідно з народними переказами та твердженнями вчених, згинув у 972 році Київський князь Святослав. Під горою на Дніпрі біля села Кичкас, від якого й пішла назва – Кичкаський перевіз, чи Крапійський, як називав його в своєму трактаті візантійський імператор – Константин Порфірородний. Чудовий та мальовничий краєвид, а річка на околіні міста Олександрівськ нагадувала підкову, що її окружав Дніпро чи Славута, як прекрасно охристили його наші невміруші кобзарі та бандуристи. Гора ця – Дніпровська з давніх часів звалася – Могила Святослава. На цій то водяній дорозі-перевозі, зхрещувалися сухопутні дороги: Корсунь, Херсонес, Київ. Не диво, що на дні Дніпра при перевозі знайдено багато різних речей, як: бронзові гроши, срібні, римські золоті, візантійські, арабські, західно-европейські та п'ять великих варязьких шабель. Все це тільки свідчить про нашу історичну велич і їв'яски із цілим тодішнім культурним світом. Діялось воно тоді, коли Московії ще і на світі не було, а нинішні московські шахраї приписують собі все славне минуле нашої батьківщини, а їм вторують західні історики. – Ось тут на Дніпрі знаходився найбільший острів, славнозвісний – Хортиця, що тягнувся 10км. завдовжки та 3 км. завширшки. Тут на Хортиці стояв тисячо-літній дуб, при якому, по переданнях, наші предки погани приносили

жертві богам. І чи не молився тут під тим дубом наш князь Святослав? Як знаємо з історії, в 16-му сторіччі на Хортиці зародилася Запорізька Січ, отаманом якої був наш славний Байда-Вишневецький, про якого й досі співаемо пісні. Хортиця була резиденцією наших славних-чубатих Запорожців.

У 18-му сторіччі московські царі побудували тут фортецю, ніби то для оборони проти турків, а насправді проти Запорожців. В 1709 році цар Петро I. зруйнував Січ по програній битві під Полтавою, в якій то битві Запорожці під проводом Кошового Гордієнка прийшли на поміч гетьманові Мазепі. Як би так вся Україна стала при своєму гетьмані, то битва під Полтавою була напевно переміnilася не в нашу катстрофу, а в московську і Україна й досі була би самостійною державою.

У 18-му сторіччі московські царі збудували тут фортецю, ніби для оборони від турків, а в дійсності проти Запорожців. По програній під Полтавою, Петро I зруйнував Січ, і Запорожці перейшли жити в другу місцевість біля річки Бузулук, що владала в Дніпро. Та в 1775 році, Катерина, ота сучасника за Шевченком, дощенту знишила Січ. Коли було дивитися з могили Святослава на Хортицю, можна було побачити збережені залишки куренів Запоріжської Січі, а біля них великі братські могили їх останніх борців – Запорожських козаків. Вище Кичкаського перевозу, біля села Павлочіка, було на Дніпрі одно з найбільших його чуд. Обривисті береги, височиною до 70 метрів, стискали тут з обидвох боків річку, що текла з великою швидкістю і її вода виглядала не-наче молоко. Запорожці назвали той вузький перехід Дніпра „Вовчий Рот“. Не можна собі й краще зобразити більш величного місця до слів Т. Шевченка: „Реве та стогне Дніпр широкий“, як саме що місцевість. І тяжко собі уявити більш належне місце для вічного спочинку князя Святослава, що згинув тут на 35-му році свого життя.

У 1927-му році, на правому березі Дніпра, недалеко від

Кичкаського перевозу, розпочато будову Дніпрогеса, що перегородила річку дамбою, а на лівому березі збудовано промисловий комплекс. Постав тут: Запорож-сталь, алюмінійовий завод та інші. Майже всі ці підприємства збудовано на могилі Святослава, і дано їм назву „Площа А”. Верх могили, розміром 4-ох квадратових км., зруйновано та знесено в 1930 році. Чого не доконала „сучасна дочка”, того довершили московські комунисти, вірні наслідники московських царів. Всю цю руйнницьку працю виконувано руками, без машинерії. Кожного дня руйновано цінні пам'ятки, як: залишки людських черепів, кістки, посуд, військове знаряддя і тому подібне й все те вивозили в смітник.. Працювало там самих землекопів понад дві з половиною тисяч. Трьох археологів намагалися зберегти ту цінну старовину. Українець, археолог Володимир Грінченко, відзначив могилу Святослава, а доказом правдивості було те, що коли витягнено всі кістки, шкелет був без голови, а з історії знаємо, що коли в битві Святослава, печеніги відтяли йому голову і з її чашки зробили келих до пиття. Кичаські знахідки перевезено в Дніпропетровський Історично-археологічний музей, де вони в часі Другої Світової Війни загинули. Сумна доля зустріла й археолога Володимира Грінченка. Його арештувало НКВД, як українського націоналіста й він зник назавжди в одному з сибірських концентраційних таборів. При його арешті загинули всі матеріали із археологічних розкопків, як: дневники розкопок, креслення, мальство, світлини та інше. Дамба Дніпрогеса перегородивши Дніпро, створила озеро, а вірніше став, що його названо іменем Леніна. Місто Олександрівськ ще в 1921 році переіменовано на – Запоріжжя. Можливо, хтось міг би назвати московський злочин, руйнацію великих пам'яток нашої історії, нищення природи, прогресом Московії,,але, як то в нас говорилось: гріш ціна такому прогресу.

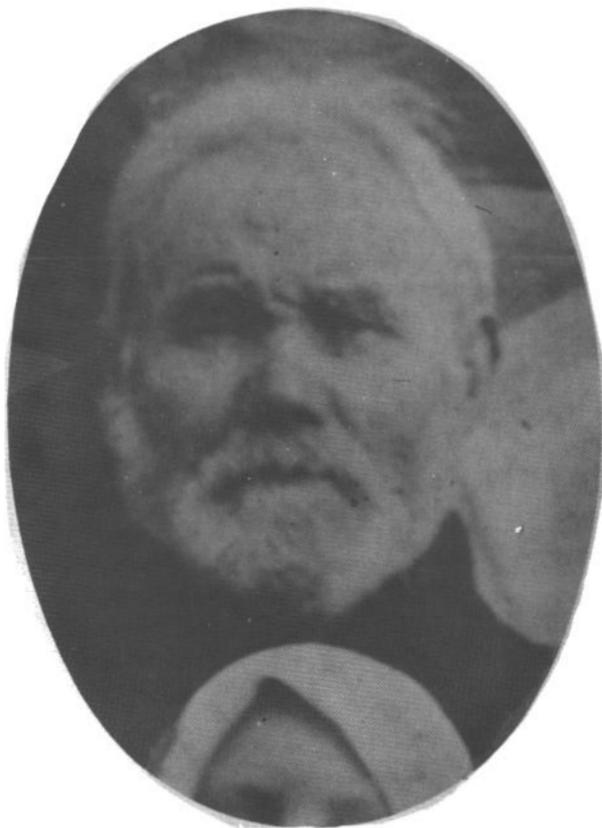
ГОЛОД в УКРАЇНІ в 1932 – 1933 роках

Пишу про голод в Україні, хоч про нього написано в нашій літературі вже дуже багато, тому, що я сам його мусів із родиною переживати й в якому то голоді загинули страшною голодовою смертю мої: батько та мати в 1933 році. Лікарі в Америці не мали змоги практикувати смерті людини від голоду. Не мали нагоди обсервувати цих колосальних змін, що їх зазнає людина під час голодової смерті. А ці зміни під фізіологічним оглядом, колосальні. Вони найстрашніші під взглядом психологічним: Коли людина стане опухати, тоді в ній завмирає все те, що здобуто культурою і цивілізацією. Завмирає всяке людське почуття, людина стає звіриною. Як далеко завмирає всяке людське почуття, можна до певної міри собі уявити, коли батько вириває іжу від своєї п'яти річної дитини, яку колись так безмежно любив. Розміри голоду в Україні – застрашаючі. Ось приклад, село Бабичі Канівського району на Київщині, що мало біля 250 дворів, а залишилось тільки 15 із людьми, а решта розійшлась в пошукуванні іжі та загинула. В кінці навіть голову сільради (москаль) район післав на працю в інше село, так, що Бабичі залишилися без людини. Про цю подію в селі Бабичі, розказала мені людина того села, що в ті роки в ньому жила.

Світ ще й тепер не хоче вірити в цю страшну голодогу катакстрофи, що її звироднілий Джугашвілі - Сталін із своїми сатрапами застосували до України, щоб зламати хребет і спротив української нації проти ганебної політики Москвиї проти України. В тому часі, коли в Україні мільйони людей вмирали голодовою смертю, з тої України вагонами вивозили масло та збіжжя за кордон. Очевидно, Західному світові тяжко було при такій розбирацько-московській політи-

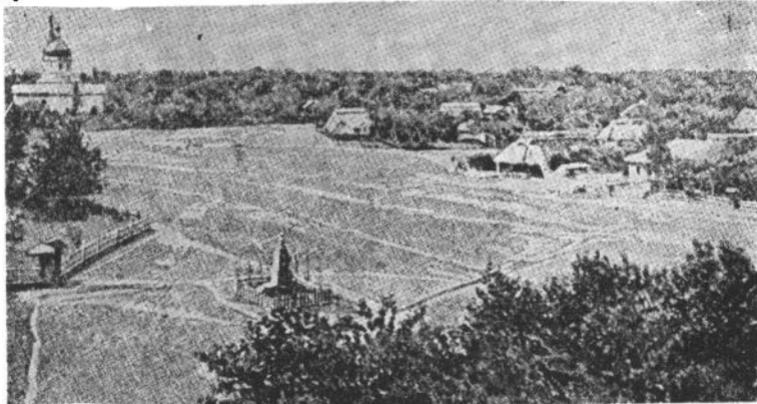
Пелагія Богдан, – мати Андрія, жертва штучного московського голоду в Україні, що померла з голоду 4-го серпня 1933 року.

Федір Богдан, – батько Андрія, жертва штучного московського голоду в Україні, що помер із голоду 18-го серпня 1933 року.

Коли пишу про голод в Україні, то ще й сьогодні стає моторошно, бо ж пережив я це голодове страхіття сам із своєю родиною і з голоду померли мої — мати й батько. Голод — це така жахлива картина, що на людину навіває божевільний жах. В людині заходять такі неймовірні психічні зміни, що людина стає без найменшого людського почуття. Вона стає неначе звірина, що з голоду нипає, щоб знайти щонебудь з'їсти. І що найжахливіше, голод породжує — людіство! І тут на еміграції є між нами такі, що на власні очі його бачили й пережили. Цей факт в ХХ-му столітті голоду в Україні буде все актом обвинувачення т. зв. культурної західної Європи, що спокійно до цього пекла на землі приглядаялася та й досі мовчить про цей злочин Москви, щоб борони Боже її не образити і злочинцями кооперує на власну свою загибель. То, що вимерли цілі села, то, що родичі їшли власних дітей, то, що батько виривав 5-літній своїй дитині їжу, того співіснувальники, бачити не хочуть! За голод в Україні буде покараний, видно цілий світ.

Хай буде проклята країна, що носить назву — Московія із своїми звироднілими ватажками: Джугашвілями, Хрущовими, Брежневими, Косигіними і прочими московськими бандитами, спричинниками смерті мільйонів українського Народу.

МОЯ СТАРІСТЬ

(Епізод)

Т. Шевченко

*Чого мені тяжко? Чого мені нудно?
Чого серце плаче, ридає, кричить,
Мов дитя голодне? Серце мое трудне,
Чого ти бажаєш? Що в тебе болить? ..*

Ось так за безсмертним нашим Пророком і Генієм і я міг би себе питати: Чого серце плаче, ридає, кричить... Але мое серце добре знає, — чого воно плаче, чого невтішне.

Долю проклинаю, — згадав я на самому початку, бо не такої старости я сподівався. І як би хтось колись бодай нагадав про те, що я залишусь самітним, позбавленим родинного тепла й щастя, що од мене одійде жінка та діти, що із розбитим серцем буду блукати й шукати притулку в старечому дому, — то я такого називав би божевільним. За мої надлюдські труди, піклування, в мене кинено каменем. І серце з болю квилить... І коли пишу ці рядки я все й все переживаю мою родинну драму. І як же я не хотів би про те думати, так на віжені думки не дають спокою: нуртують, ятріють і ранять мое струджене серце. І мої душевні переживання незглибімі. Терпіння мої незносимі; коли подумати, що всі бачать мое горе, а вдають, що не бачать. А я і не в силі розказати комусь про те, що діється в моєму скривавленому серці. Мої слова безсильні й завмірають на вустах і все те вариться в моєму струдженому серці: І я наново і наново страждаю і переживаю своє невтішне горе і сльози зрошують мое обличчя. І тоді розбитий і покинутий шепчу молитву Господеві і за псальмолівцем кличу: Боже за що Ти покарав мене у моїй старості? По своїй щедроті, помилуй мене! Не остав мене!

А коли буря проходить у моєму серці, по моєму обличчі самовільно спливають пекучо-гіркі слізки, а вуста далі шепчути молитву Господеві...

...Пошли їм Господи щасливу долю! Нелукаву, а світлу! Це ж бо діти мої! А коли буря зірветься над світом і година виб'є Волі для нашої Батьківщини – України, хай повертають на землю своїх батьків, на землю, де високо цінувались моральні родинні засади. Де родина була основою всього вищого, вінеслого..ула гніздом родинного щастя і де кувалась її краша доля. Бо попали ми в крайну, де моральні засади сильно розхитані на фоні родини. І коли на цьому ґрунті діються тут несоторені речі, хіба ми повинні, що перейшли пекло на землі, а з нами наші діти, здалека стояти від тієї родинної гнилі, що точить живий організм нації.

На склоні моего життя, мое сумління перед моими дітьми чисте. Я чесно виконав свій обов'язок перед ними і з пошаною до них, що гарно вчилися і здобули вищу освіту. Честь їм за це.

Та невтішні обставини, примусили мене на старість купити собі місце вічного спочинку, на українському цвинтарі в Бави-Бруку, на якому побудовано величаву Церкву-Пам'ятник, саме на пам'ятку московського тероту, жертвою якого впали мільйони українського Народу. Цей Пам'ятник-Церква, буде все нагадувати світові про несамовитий злочин Москви, що вона його доконала над нашим народом. Ч. могили 40.

Невідомо, як довго ще прийдеться пожити на цьому Божому світі, то до кінця днів моего життя буду мріяти про крашу долю і Волю та світле майбутнє моєї батьківщини - України.

Філадельфія, лютій 1966 рік

Кінець

